

радянського тоталітарного режиму в Україні (масові репресії, Голодомор, депортації тощо), негативних рис сучасного українського суспільства (тіньова економіка, корупція, олігархічна система та ін.) формуватиме в старшокласників розуміння цінності людського життя, необхідності розвитку критичного мислення, пошуку шляхів оптимального розв'язання нагальних проблем.

Компетентнісні вимоги до змісту історії в ліцеї реалізуються насамперед у програмах. Аналіз оновлених програм засвідчив наявність аксіологічного аспекту в кожній їх частині. Зокрема, у меті історичної освіти в старшій школі підкреслена необхідність спонукати учнів до усвідомлення національного інтересу, захисту суверенітету України, територіальної цілісності своєї держави в умовах реальних військово-політичних, інформаційних та інших викликів; долучення старшокласників до духовних і культурних надбань і цінностей, історико-культурних традицій українського й інших народів; сприяння формуванню політичної та правової культури, громадянської самосвідомості, пошани до державної символіки України в гармонійному поєднанні із національними та загальнолюдськими цінностями [2, с. 10-11].

Важливо, що ціннісний аспект нових програм має дієвий, поступальний характер, і це сприятиме розвитку аксіологічного складника предметної історичної компетентності. В його змісті виокремлюються два основних взаємопов'язаних вектори: когнітивний та діяльнісний. Знансвий передбачає з-поміж іншого розуміння учнями причин, сутності, особливостей боротьби за українську державність, державотворчих процесів в Україні; значущості розвитку української культури, творчого доробку українських митців для національної і світової культури; природи комуністичного тоталітарного режиму в Україні; різниці між художньо-стилістичними особливостями творів, написаних, зокрема, митцями Розстріляного відродження, шістдесятниками й апологетами соціалістичного реалізму.

Діяльнісний вектор аксіологічного складника окреслює наступні вимоги до старшокласників: висловлювати аргументовані судження про результати Української революції 1917–1921 рр., про долю України в роки Першої і Другої світових війн; щодо перебігу державотворчих процесів, трансформації методів зміцнення тоталітарного режиму, становлення незалежної України; давати аргументовану оцінку причинам, наслідкам, особливостям, основним тенденціям та протиріччям боротьби за українську державність, розвитку культури у різні періоди ХХ – початку ХХІ ст.; на основі аналізу документів висловлювати аргументоване судження щодо життєдіяльності видатних українських діячів, пересічних громадян, різних верств українського населення; обстоювати правову оцінку Голодомору як геноциду, агресивній політиці Росії щодо України.

Аксіологічний ракурс компетентнісної історичної освіти в старшій школі дає змогу гармонізувати навчально-виховні процеси, оскільки когнітивний фактор – здобуття знань про епоху ХХ – початку ХХІ ст., про становлення загальних цінностей у цей період тісно взаємодіє з виховним – залученням старшокласників до розуміння цінностей і перетворенням їх на власні переконання.

Література.

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [електронний ресурс] – Режим доступу: [http://mon.gov.ua/content/Освіта/post-derzh-stan-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/Освіта/post-derzh-stan-(1).pdf)
2. Історія України. Всесвітня історія 10–11 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/methodicmaterial/novi-navchalni-programi>

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ З БІОЛОГІЇ

Матяш Н. Ю.,

кандидат педагогічних наук,

провідний науковий співробітник відділу біологічної,

хімічної і фізичної освіти,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

За підтримки Європейського фонду освіти (ЄФО) у жовтні 2017 р. відбувся семінар «Компетентнісний підхід у Новій українській школі – від декларації до дії», де передбачено обов'язкове прогнозування результативної складової змісту, а це розширює його склад і потребує відповідних змін у системі контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів.

Розгляд питання контролю результатів навчання з погляду на його види (поточний, тематичний, семестровий, річний, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання) й спричинює перегляд формування змісту підручників і, особливо, його методичного апарату. Учні базової і повної загальної середньої освіти з підручником найчастіше працюють самостійно, тому важливим є поетапний самоконтроль результатів навчання.

Під час упровадження компетентнісного підходу до структурування змісту шкільного підручника з біології, автори керуються відповідною навчальною програмою. В оновлених навчальних програмах з біології для 6-9 класів очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів структуровано відповідно до трьох компонентів предметної (біологічної) компетентності: діяльність, знання, ставлення [1]. Але моя позиція полягає в тому, що першим у розміщенні компонентів мають бути знання. Довести це можна кількома аргументами, перший - у відділі біологічної, хімічної і фізичної освіти було досліджено опис результатів навчання з урахуванням трьох компонентів предметної компетентності: знаннєвий, діяльнісний і ціннісний, які відображено під час складання оновленої структури календарно-тематичного плану [2]. Другий аргумент полягає в тому, що основна ідея впровадження компетентнісного підходу до навчання – це знання в дії.

Автори шкільних підручників мають дотримуватися саме такого трикомпонентного підходу предметної компетентності: знаннєвого, діяльнісного і ціннісного. Інструментом для здійснення учнем самоконтролю мають бути контрольні завдання з урахуванням компетентнісного підходу до їх складання. Дискусійним є питання врахування трьох компонентів. Одні дослідники вважають, що всі три компоненти мають бути враховані в одному завданні (перший тип), інші – що це мають бути завдання знаннєвого, діяльнісного і ціннісного спрямування (другий тип). Результати дослідження показали, що можуть бути завдання як першого, так і другого типів. Під час конструювання завдань і їх розміщення в підручниках з біології ми спиралися на компоненти предметної компетентності: знаннєвий, діяльнісний і ціннісний, що закладені в очікуваних результатах навчання. Їх розміщення у підручнику має також враховувати й види контролю: поточний (після параграфа), тематичний (після теми), семестровий (I і II семестри) і річний (у кінці вивчення курсу), державна підсумкова атестація (ДПА) і зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) стосуються випускного етапу навчання. Про необхідність включення завдань у підручниках зазначено в результатах анкетування вчителів і учнів (використано методику міжнародного моніторингового дослідження якості природничо-математичної освіти - TIMSS - 2011 (Third International Mathematics and Science Study) у 8-х класах). Доцільність включення компетентнісно-орієнтованих завдань у шкільний підручник доведена тим, що учні здобувають навички роботи з ними, вчать самостійно засвоювати зміст підручника, шукати додаткову інформацію, конструювати відповіді в різних формах вираження інформації: словесній і графічній (схема, таблиця тощо), контролюють свої навчальні досягнення.

Література.

1. Біологія 6-9. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. 2017. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
2. Величко Л.П., Буринська Н.М., Матяш Н.Ю., Коршевнік Т.В., Вороненко Т.І., Козленко О.Г. Календарно-тематичне планування з біології і хімії на основі компетентнісного підходу. *Біологія і хімія в рідній школі*. Київ, 2016. № 4. С. 2–5.